

A TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZAKMAI KÖZÉLET ÚJ FOLYÓIRATA

(REPLIKA — Szociológiai viták és kritikák, Budapest, 1990/91.)

A Magyar Szociológiai Társaság konferenciáin, nemzetközi rendezvényein az utóbbi időben rendszeresen felkelti érdeklődésemet egy tavaly indult tudományos ill. szakmai folyóirat, a Replika. Találók a lap elnevezése, mert tulajdonképpen nem eredeti tanulmányok megjelentetését tervezték benne, hanem a szociológiát művelő értelmiség érdemi párbeszédét invitálják. Az I. évfolyam 1. száma (1990 márciusában) A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológiai Tanszéke, az ELTE Szociológiai Intézete és a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutató Intézete támogatásával készült és mintegy 1200 példányszámban került a szociológiai értelmiség elé. A későbbi számokat, köztük terebélyes kettős számokat is vannak, már a MTA-Soros Alapítvány támogatja.

A Replika, mint egy új periodika megjelenését tavaly ujjongva köszöntöttem, most pedig már elégedetten állapíthatom meg, hogy nem csak Magyarországon, de a környező országok magyar ajkú értelmisége körében is egy sokszínű társadalomtudományi lapként kezelik azok, akik megismerhették, hozzájutottak és elolvasták. Itt szeretném megjegyezni, hogy nem csak a magyar szociológia fejlődésének gátja az, hogy művelői között nem alakult ki szakmai párbeszéd, sőt nem ismerjük egymás kutatásait, kérdésválaszait; ugyan ezt a hálátlan helyzetet észleljük itt Jugoszláviában is. Ahhoz, hogy egy tudományág akadémiai szinten fejlődhessen, nem csak tanulmányok, könyvek megjelenését kell szorgalmaznunk (amihez mellékesen szólva mind kisebbek, anyagi lehetőségeink, hanem elsősorban a tudományág professzionálódásához kell hozzájárulnunk. Ezt szakmai viták kibontakoztatásával, annak publikálásával kell elérnünk. A Replika támogatói ezt a „szakmai közélet felpozíciójának” nevezik. A megjelent tanulmányok egy színvonalas kritikája sokszor többre megtanít bennünket, még a szerzőt is mint maga az eredeti mű, mert nem az a nagy fejlődés, hogy valaki közli szakmai álláspontját, hanem az, hogy korrigálja esetleg megrögzött véleményét mások pozitív nyomásá-

ra. Nemrég még nem volt a reálszocialista tudományosság ínyére az, hogy a másként gondolkodók nyilvánosságához jutnak, de a dogmatikusság levetkőztetésével mind jobban igényeljük ma már az új alternatívákkal gazdag értelmiségi életet. Ma egy szakmai előrehaladásban nem reprodukálni, imitálni kell, hanem alkotni. A nyugati tudományos körökben már régóta nem az egyéni munka a döntő, legtöbbször kollektív munka és kutatások (elsősorban empirikus kutatások) eredményeképpen jutnak új felfedezésekhez, álláspontokhoz.

A Replika olvasásakor külön figyelmet érdemel az a törekvés, hogy a hozzászólások tarkasága, a különvélemények felsorakoztatása a szerkesztő célja, függetlenül attól, hogy egyetért-e a leírtakkal vagy sem. A legelső számban Hadas Miklós A marxizmus és a makroszociológia viszonyában kialakult struktúraelemzés problematikáját veszi elő és a magyarországi szociológiai próbálkozásokról ad átfogó elemzést a társadalmi rétegződés kapcsán. Megállapítja, hogy valamennyi struktúradefiníció marxista meghatározottságú, hogy az általa említett magyar szociológusok kizárólag makroszintű jelenségeket vizsgáltak, legjobban statisztikailag argumentálják elemzéseiket, kivételen talán Hegedűs, Ferge és Kolosi munkái, akik kritikai munkáikban módszertani professzionálódást mutatnak. E bevezető tanulmány, illetve vitaindító után a lap felsorakoztatja a fent említett szociológusok válaszát is. Ugyanezt a szerkesztési módszert figyelhetjük meg Nagy Endre, Takács Géza, illetve Antal Z. László szociológiai dilemmáinak közlésekor, ugyanis mindegyikük írása után a konstruktív bírálatok, válaszok következnek.

A második számban Andorka Rudolf hozzászólását (mintegy 15 oldal) olvashatjuk a struktúra és rétegzéskutatások vitáihoz a Replikában. A folyóiratban számomra legérdekesebb a Szelényi Iván tézisei, hisz életművéről, a tudományok doktora fokozatának elnyeréséhez, az Új osztrály, vállam. politika c. könyvéről írja le önvallomásait. Egészében véve ebben a számban éreztem legin-

kább azt a törekvést, hogy megfogalmazódjanak a posztkommunista társadalom szociológiájának munkahipotézisei. Szelényinek iskolateremtő hatása van ma a megújuló szociológiai elemzésekben. Az ő munkássága replikára ösztönzi a kollégákat, egyetemistákat és már jelentős az a lehetőség, amit a Replika lap is kihasznál.

A Replika idei számaiból számomra a 2—3. volt a legérdekesebb. Tartalmilag a megszokott három területet fedi: replika, kitekintés és a tájékoztatás. A lap ugyanis körkérdésként dolgozza fel például a társadalomtudományi mérés természetét, a többi színvonalas módszertani tanulmány, ill. hozzászólás mellett. A szociológia professzionalizálódásáról több mint harminc oldalas interjúk készültek, ahol a kikérdezettek ismert egyéniségek: Kemény István, Csepeli György, Kolosi Tamás, Cseh-Szombathy László, Tamás Pál.

Folyóirat szemlém végén hagy álljon elismerő véleményem a Tájékozódás c. rovatról. Jelentősnek tartom a szerkesztők tervét, hogy rend-

szerezen hírt adnak a hazai és a nemzetközi szakmai közélet aktuális eseményeiről. Így kerültek a lapba többek között társasági hírek, pályázatok, a hazai (Magyarország) szociológiai kutatások, díjnyertes TDK-dolgozatok, a szociológiai világkonferencia madridi hírei, de nem utolsósorban a könyvtárak értesítései és alapítványok közleményei.

A külföldiek számára jóleső törekvésnek tűnik a Kitekintés, ahol eddig Jürgen Habermasszal készült interjú, és francia valamint román szociológusok mutatkozhattak be. Mi jogosláv szociológusok (és nem csak szociológusok) az összes többi intellektuális erővel együtt az utóbbi időben kimondottan nehéz helyzetben próbálkozunk a viták, kritikák, tribünök, szakmai találkozók megszervezésével. Hogy ezt a vákuumot némileg pótolni tudjuk, ajánlom az érdeklődőknek a Replika rendszeres olvasását.

GABRIĆ MOLNÁR Irén

Györe Zoltán

JEGYZETEK A MAGYAROK ÉS NEM MAGYAROK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN 1918—1941 ELNEVEZÉSŰ TÖRTÉNÉSZ-KONFERENCIÁRÓL

(1991. X. 24—26)

Ez a tudományos értekezéslet az egybeesések jegyében zajlott le. Egyrészt, kezdete megegyezett az 1956-ös forradalom és nemzeti felkelés 35. évfordulójával, a konferenciát vendégül látó Szigetvár városi rangra emelésének 25., és az itteni történetész tanácskozások ugyancsak 25. évfordulójával. Másrészt, a konferencia szervezői az ötödik éve tartó ciklus (Magyarok és nem magyarok a Kárpát-medencében) során az idén jutottak el a két világháború közötti korszakig. Ez annyiban egybeesés, hogy a szemlélt időszakot jellemző kiemelkedő kérdések közül, több, napjainkban egyre erőteljesebben aktualizálódik. Gondoljunk csak a határkérdésekre, a nemzeti, vallási kisebbségek problémáira, a nagyhatalmak felbomlott erőegyensúlyának kérdésére, a közép- és kelet-európai kis- és közepes államok problematikájára, a konföderációs tervekre, és végül, még mindig, a „vörös veszedelemre”.

Az értekezéslet 17 előadójá közül hat külföldről (Németország, Ausztria, Románia, Szerbia

és Horvátország) érkezett. A történetészeket kívül jelen volt egy jogász és egy szociálpszichológus is. Az ilyen megoszlás pozitív eredménye a nézőpontok különbözősége volt, mind a kiválasztott témákat illetően, mind pedig módszertani szempontból.

A konferenciát *dr. Polányi Imre* a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Történelem Szakosztályának elnöke nyitotta meg, felkérve az egybegyűlteket az eltérő nézetek toleráns fogadására. Őt a pécsi Janus Pannonius Egyetem rektora, *Ormos Mária* követte, *A nemzetiségi kérdés a pártisi békekonferencián* c. előadásával. Ebben, egyebek között kifejtette, hogy az első világháborút követő problémák jó része onnan ered, hogy a békekonferencián elvetették a békekötés tárgyalásos megvalósításának és az etnikai határok megvonásának elvét, s ehelyett a béke a nagyhatalmak (azon belül is egy kis csoport vezető politikus) olyan diktatúrává vált, melynek vezérével a győztes hatalmak és szövetségeseik gazdasági,